

Tanıtım

Tema: COĞRAFYANIN DOĞASI

Konu: Coğrafi Bakış

Alt konu: Coğrafi Bakış Kavramı, Coğrafyada örnek olay inceleme yöntemi

Temanın Amacı: Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramları ile ilişkilendirebilme

Anahtar Kavramlar: Coğrafi bakış, dağılış, değişim, hareket, konum, mekân, zaman

Köprü Kurma

Büyük halk ozanı Âşık Veysel ömrünün büyük bir bölümünü vatanını gezerek geçirdiği için bu kültürü bizzat deneyimlemiş ve "Yurt Ürünleri" şiirini kaleme alarak coğrafi açıdan önemli gördüğü bütün değerleri bu şiiri vasıtasıyla yazıya aktarmıştır.

Amasya'nın elmasını
Zile pekmez çalmasını
Sivas'ın da kıymasını
Yesem amma yesem amma

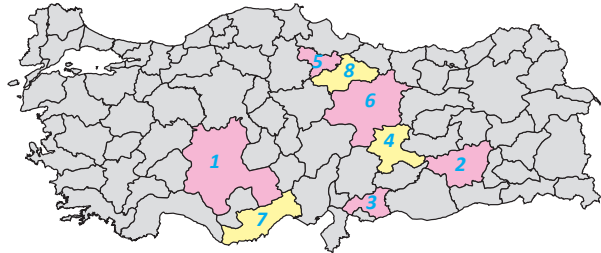
Gezsem Tokat'ın bağını
Emlek'in taze yağını
Erzurum'un kaymağını
Yesem amma yesem amma

Konya'nın güzel buğdası
Sivas'ta Çorum'da hası
Ayıntab'ın çiğ köftesi
Yesem amma yesem amma

Güzel olur Türkmen kızı
Yanakları kıpkırmızı
Diyarbakır'ın karpuzu
Yesem amma yesem amma

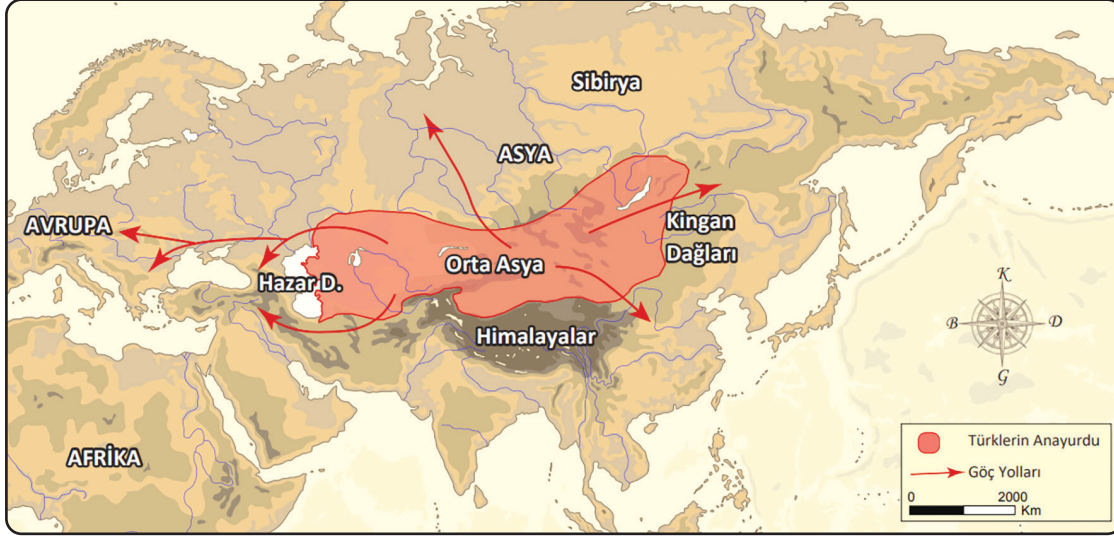
Mersin Dört Yol portakalı
Maraş'tan da pirinç geli(r)
Malatya'da dut zerdali
Yesem amma yesem amma

Âşık Veysel'in şiirinde sözünü ettiği; Konya buğdayı (1), Diyarbakır karpuzu (2), Ayıntab'ın çiğ köftesi (3), Malatya zerdalisi (kayısı) (4), Amasya elması (5), Sivas kıyması (6), Mersin Dört Yol portakalı (7), Zile pekmez çalması (8) ürünlerinin parantez içerisinde verilen numaralarını, haritada renkli olarak gösterilen illerin içine uygun şekilde yazınız.

Türk Kültürünün Mekânsal Özellikleri

Türk Kültürü Ve Özellikleri

Türk Kültürünün Ocağı ve Yayıldığı Alanlar

- Tarihi çok eskilere dayanan ve dünyanın en eski kültürlerinden olan Türk kültürü, ilk olarak Orta Asya'da şekillenmiştir (Bu bölge; doğuda Künan Dağları, batıda Hazar Denizi, kuzeyde Sibirya, güneyde Himalayalar ile çevrelenen geniş bir coğrafyayı içine alır.

Önemli

Kültür ocağı, bir toplumun kültürel değerlerinin doğduğu, geliştiği ve nesiller boyunca aktarıldığı coğrafi veya sosyal merkezdir. Bu alanlar, dil, gelenek, sanat ve yaşam tarzı gibi kültürel unsurların köklendiği ve şekillendiği yerlerdir.

- Türk kültürü, kaynağını Orta Asya'dan almakta olup farklı yönlerde akışı olan bir ırmak gibi başka coğrafyalara gitmiş, gittiği yerde de yeni kültürlerle kaynaşmıştır.

Not

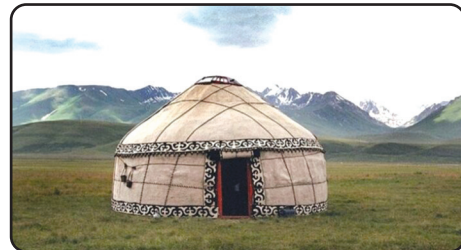
Türk kültürü Orta Asya'da ortaya çıkmış ve bu bölgenin doğal şartlarına bağlı olarak şekillenmiştir. Bu nedenle Türk kültürünün kültür ocağı Orta Asya'dır.

- Türk kültürünün doğduğu yer olan Orta Asya'da karasal bir iklim hüküm sürer.
- Yarı kurak iklim şartlarının hâkim olduğu bu coğrafyada bozkır bitki örtüsü geçim kaynağının küçükbaş hayvancılık olmasını zorunlu hâle getirmiştir.

- Hayvancılıkla uğraşılması, Türklerin tarihin ilk çağlarından bu yana üretici bir toplum olduğunun göstergesidir.
- "Bozkır kültürü" olarak da adlandırılan Türk kültüründe çadır, at ve demirin önemi büyüktür.
- Türklerin yaşam tarzı olan göçebe hayatın en önemli ekonomik unsurları at ve koyundur.
- Atlı göçebelik yaparken hayvanları evcilleştirip yetiştirmek, sürüleri sevk ve idare etmek Türklerin organize bir toplum olmalarını sağlamıştır.

- İklim şartlarının çetin, su kaynaklarının az olması ve yeni otlaklar arayışı Türklerin göçebe bir hayatı benimsemelerine, aynı zamanda mücadeleci bir karaktere sahip olmalarına neden olmuştur.

Yerleşmelerin Fonksiyonları

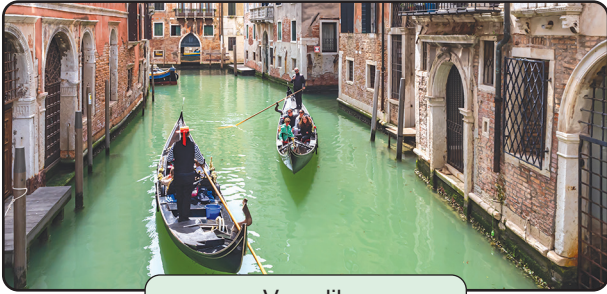
- Yerleşme fonksiyonu, bir yerleşim yerinin kurulma amacını ve temel faaliyetlerini ifade eder. Bu fonksiyon, yerleşimin coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine bağlı olarak şekillenir ve yerleşim yerinin hangi faaliyetlerde yoğunlaştığını belirler.

Yerleşmelerin Fonksiyonlarını Belirleyen Değişkenler

- Yerleşme fonksiyonları üzerinde etkili olan başlıca değişkenler ve bu değişkenlere Dünya ve Türkiye'den örnekler şunlardır:

Doğal Faktörler

- İklim:** Akdeniz kıyısındaki Nice (Fransa) ve Antalya, sıcak iklimi ve uzun yaz sezonu nedeniyle önemli bir turizm merkezi olarak gelişmişlerdir.
- Toprak Verimliliği:** Nil Nehri Deltası (Mısır) ve Çukurova verimli tarım arazileri sayesinde yoğun yerleşim ve tarım merkezleri olmuştur.
- Yer Altı Kaynakları:** Ruhr Bölgesi (Almanya) ve Zonguldak, Ereğli, Karabük kömür yatakları sayesinde sanayi merkezleri hâline gelmiştir.
- Su Kaynakları:** Venedik (İtalya), su yolları ve ticaret için uygun coğrafi yapısıyla önemli bir yerleşim hâline gelmişken Sakarya ve çevresi, Sakarya Nehri'nin su kaynakları sayesinde tarım ve yerleşim açısından önem kazanmıştır.

Venedik

- Coğrafi Konum:** Singapur, önemli ticaret yolları üzerinde yer aldığı için, İstanbul ise Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan coğrafi konumuyla önemli bir ticaret ve kültür merkezleri haline gelmiştir.

Ekonomik Faktörler

- Sanayi ve Üretim:** Detroit (ABD), otomotiv sanayisi ile dünya çapında bir üretim merkezi olarak gelişmişken, Bursa, otomotiv ve tekstil sanayisiyle Türkiye'nin önemli sanayi kentlerinden biri hâline gelmiştir.

Çıkış Soru 1

Cumhuriyet'in ilk yıllarında hemen her alanda olduğu gibi sanayi alanında da önemli yatırımlar yapılmış ve bazı kırsal yerleşmeler hızla büyüyerek bir şehre dönüşmüştür.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek gösterilebilir?

- A) Batman B) Denizli C) Gaziantep
D) Konya E) Bursa

(2023 AYT)

Batman, 1950'li yıllarda bir kır yerleşmesi iken petrolün bulunmasından sonra petrokimya tesisinin açılması ile göç alıp büyümesi sonucu kente dönüşmüştür.

Cevap: A

- Ticaret:** Hong Kong ve Mersin, limanı ve serbest ticaret bölgesi olması nedeniyle önemli ticaret ve lojistik merkezleri hâline gelmişlerdir.
- Turizm:** Maldivler, doğal güzellikleri ve plajlarıyla dünya çapında bir turizm destinasyonu olarak öne çıkarken, Kapadokya, peribacaları ve tarihi yerleri ile önemli bir turizm bölgesi olmuştur.

Maldiv Adaları

Örnek 1

Yukarıdaki haritada numaralandırılmış merkezlerden hangisinde yerleşme fonksiyonları üzerinde yer altı kaynakları etkili olan başlıca değişkenlerden biridir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

III numaralı alanda yer alan Zonguldak ve çevresindeki yerleşim alanlarının gelişiminde bölgeden çıkarılan taş kömürü yatakları belirleyici olmuştur.

Cevap: C

- Göçebeliliğin getirdiği değişik iklim şartlarında yaşama zorunluluğu ise doğa koşullarına uyum sağlama kabiliyetlerini geliştirmiştir.
- Türklerin aile yapısına önem vermesi birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlamıştır.
- Bu özelliklerden dolayı eski topluluklarda devlet ve millet bilincinin gelişmemesine rağmen Türklerde devlet fikri erken çağlarda doğmuş, kuvvetli bir vatan, millet bilinci oluşmuştur.
- Göçebe yaşam tarzının hürriyet duygularını daima canlı tuttuğu Türk kültüründe kadın ve erkeğin eşit olduğu görülmektedir.
- Türklerde toplumsal ilişkiler, sözlü hukuk kuralları olan törelere göre düzenlenmiş olup kölelik ve bazı zümrelere ayrıcalık tanınması gibi durumlar söz konusu olmamıştır.
- Askerliğin ayrı bir meslek olmadığı bu kültürde kadın ve erkek mücadele ruhuna sahip bir şekilde yetişmektedir.

Örnek 1

- Orta Asya'nın karasal iklim koşulları ve bozkır bitki örtüsü
- Göçebe yaşam tarzının ekonomik ve sosyal organizasyonlara etkisi
- At ve koyun yetiştiriciliğine dayalı ekonomik sistem
- Orta Asya'daki geniş tarım alanlarının varlığı

Türk kültürünün şekillenmesinde ve yayılmasında yukarıda verilen faktörlerden hangileri etkili olmuştur?

- A) I ve III B) II ve IV C) I, II ve III
D) I, II ve IV E) I, III ve IV

Türk kültürünün oluşumunda Orta Asya'nın iklim koşulları, göçebe yaşam tarzının sosyal ve ekonomik getirileri ile hayvancılığa dayalı ekonomi önemli bir rol oynamıştır. Ancak, Türkler Orta Asya'da tarım faaliyetleriyle değil hayvancılık faaliyetleriyle uğraşmışlardır, bu nedenle tarım, kültürlerinin temel bir unsuru değildir. Cevap C

Not

Türklerindir atalarına ait bulguların elde edildiği arkeolojik kazı alanlarında ortaya çıkan kültürler şunlardır:

- Anav kültürü (Aşkabat yakınları)
- Kelteminar kültürü (Aral Gölü çevresi)
- Afenosyeva kültürü (Altay ve Sayan dağları)
- Andranova kültürü (Tanrı Dağları çevresi)
- Karasuk kültürü (Karasuk Irmağı çevresi)
- Tagar ve Taştık kültürü (Abakan bozkırları)

Etkinlik - 1

Türk kültürünün şekillenmesi ve yayılmasında etkili olan unsurları araştırarak aşağıda verilen soruları cevaplandırınız.

- 1. Türk kültürünün şekillenmesinde Orta Asya'nın coğrafi özelliklerinin etkisini açıklayınız.**

Orta Asya'nın karasal iklimi, su kaynaklarının azlığı ve bozkır bitki örtüsü, Türklerin göçebe yaşam tarzını benimsemelerine neden olmuş; bu da atlı göçebelik, hayvancılık ve mücadeleci bir karakter geliştirmelerine katkı sağlamıştır.

- 2. Göçebe yaşam tarzının Türk toplumuna kazandırdığı sosyal ve ekonomik özelliklerden üç tanesini yazınız.**

- Sürüleri sevk ve idare etme yeteneği, organize bir toplum yapısının gelişmesini sağlamıştır.
- Çeşitli coğrafi koşullara uyum sağlama kabiliyeti gelişmiştir.
- Aile yapısına verilen önem, birlik ve beraberliğin güçlenmesini sağlamıştır.

- 3. Türklerin "bozkır kültürü" olarak adlandırılan yaşam tarzında çadır, at ve demirin önemini açıklayınız.**

Çadır, göçebe yaşam tarzına uygun taşınabilir bir barınaktır; at, ulaşım ve savaş aracı olarak kullanılmıştır; demir ise savaşlarda önemli bir araç olmuştur.

- 4. Türklerin tarih boyunca göçebe yaşam tarzını benimsemesinin temel nedenleri nelerdir?**

Çetin iklim koşulları, su kaynaklarının kıtlığı, otlak arayışı ve yaşam alanlarını genişletme isteği göçebe yaşam tarzının temel nedenleridir.

Bir Adım İleri

Türk kültürü, tarih boyunca farklı coğrafyalara yayılmış ve çeşitli kültürlerle etkileşim içinde olmuştur. Bu süreçte bazı gelenekler, değerler ve yaşam biçimleri farklı bölgelerde değişikliğe uğramış olsa da, Türk kültürünün temel unsurları olan dil, inanç ve gelenekler korunabilmiştir.

Türk kültürünün farklı coğrafyalarda farklı şekillerde yaşanmasına rağmen ortak değerlerini nasıl koruyabildiğini nasıl açıklarsınız?

OKUMA PARÇASI

Taş Kömürünün Başkalaşım Geçirmesiyle Elmas Oluşur mu?

Elmas, yerin yaklaşık 150-160 km altındaki üst manto tabakasında oluşuktan sonra, volkanik patlamalarla yerin derinliklerinden yeryüzüne ulaşır ya da yer kabuğunun içindeki boşluklarda birikir. Elmas, doğadaki en sert madde olup yaklaşık 1000 °C sıcaklıkta karbon atomlarının birbirine bağlanmasıyla meydana gelir. Elmasların oluşumunun 1 ila 3 milyar yıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Kömür ise bitkisel ve hayvansal çökellerin karbonlaşmasıyla oluşur. Kömür 500 milyon yıl önce oluşmaya başlamıştır. Bu nedenle elmasların kömürün başkalaşmasıyla oluştuğu bilgisi yanlıştır.

Etkinlik - 2

Aşağıdaki tabloda bazı kayaç görselleri ve bu kayaçlara ait özellikler verilmiştir.

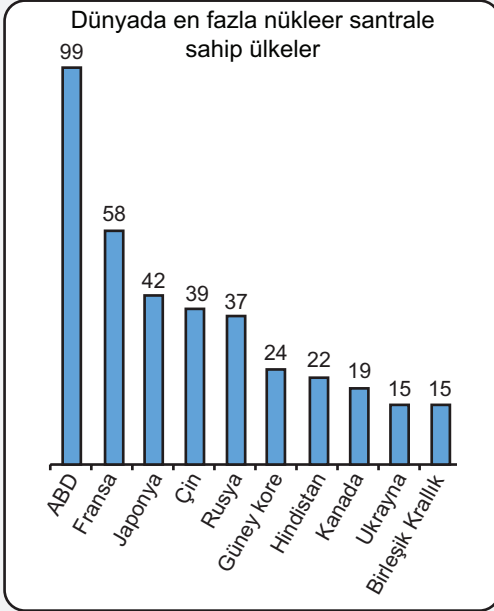
Tablonun en sağındaki kısma kayaç türünü ve adını yazınız.

Kayaç Görseli	Kayaçın Özellikleri	Kayaçın Türü ve Adı
	Volkanik faaliyetler sırasında çıkan küllerin üst üste birikmesiyle oluşur. Genellikle açık renkli ve ince gözeneklidir. Yapı malzemesi olarak kırsal bölgelerde kullanılır.	Magmatik yüzey kayaç Volkan tüfü
	Kalsiyum karbonattan oluşan, genellikle beyaz renkli bir kayadır. Kolay işlenebilen bir yapıdadır. İnşaat harç ve sıvalarında yaygın olarak kullanılır.	Kimyasal tortul kayaç Kalker (Kireç taşı)
	Kum taşının yüksek ısı ve basınç altında başkalaşmasıyla oluşur. Sert, sağlam ve aşındırıcı bir kayaç olduğundan cam, ferro - krom ve demir çelik sanayilerinde kullanılır.	Başkalaşım (metamorfik) kayaç Kuvarsit
	Bitki ve ağaç kalıntılarının üst üste yığılmasıyla çökmesi ve milyonlarca yıllık süreçte karbonlaşması sonucu oluşur. Karbon oranı yüksek olan türleri demirin eritilmesinde kullanılırken, düşük karbon oranına sahip olanları da ısınmada kullanılır.	Organik tortul kayaç Kömür
	Yer kabuğunun içinde magmanın yavaş bir şekilde soğumasıyla oluştuğu için iri kristalli ve sert bir kayadır. Mutfak tezgahları yapımında, yer döşemelerinde, merdiven basamaklarında ve bina kaplamada kullanılır.	Magmatik Derinlik kayacı Granit

Etkinlik - 3

Radyoaktif atıkların dış ortamda yayılmaları telafisi mümkün olmayan sorunlara yol açabilir. Bu konudaki en önemli tedbir, radyoaktif atıkların yeryüzünün 500 ile 1200 m altında, yer altı su kaynaklarına uzak yerlerde özel depolara gömülmesidir. Ayrıca atıklar yüksek sıcaklıkta cam eriyiği ile karıştırılıp metal silindirler içine boşaltılır ve soğuduğunda camsı bir yapı oluşturur. Cam suda çözünmeyen bir malmeye olduğundan yer altındaki nükleer atıkların yeryüzüne çıkma ihtimali daha da azalmaktadır.

Yukarıda verilen açıklama ve grafiğe göre aşağıdaki soruları coğrafi bakış açısını ve örnek olay yöntemini göz önüne alarak cevaplayınız.

Radyoaktif atıkların ortaya çıkarabileceği sorunlar nelerdir?

Radyoaktif kirlilik
İnsan ve canlılara kalıcı zararlar vermesi
Genetik bozukluklara ve kansere yol açması

Radyoaktif atıklar nasıl bertaraf edilmelidir?

Yerin altında derin bir noktaya gömülerek

Grafiğe göre radyoaktif atıkların depolanmasında en fazla dikkatli olması gereken ilk 5 ülke hangileridir?

ABD, Fransa, Japonya, Çin, Rusya

Aşağıdaki haritada dünyada nükleer santral sayısının en fazla olduğu ülkeleri maviye boyayarak gösteriniz.

Örnek 2

Türkiye, farklı yüksekliklerde, flora ve faunası olan ormanlara sahip, zengin av ve yaban hayatı olan dağlarıyla hem kış turizmi hem de dağ yürüyüşü ve tırmanışları için dağcılık sporunu sevenlere farklı imkânlar sunar. Türkiye'yi her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden çok sayıda turist, dağ tırmanışı ve yürüyüşü için ziyaret etmektedir.

egitimvodi

Coğrafi bakış açısından yukarıdaki açıklamalar göz önüne alınırsa haritadaki numaralandırılmış alanlardan hangilerinde sözü edilen aktivitelere uygun ortamların en az olduğu söylenebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

Türkiye haritasında I Kaz Dağları, III Orta Toroslar, V Doğu Karadeniz Dağları'nın bulunduğu alanlar olduğu için bu yerlerde dağcılık sporlarına uygun alanlar vardır. Ancak II Eskişehir Ovası, IV Harran Ovası olduğundan dağcılığa ve kış sporlarına uygun alanlar bulunmaz. Cevap C dir.

Örnek Cevap Anahtarı

1.D 2.C

Çıkmış Soru Cevap Anahtarı

1.E 2.A

Etkinlik - 2

“Büyük bir deprem yaşandıktan sonra şehrinizde yıkımlar meydana gelmiştir. Telefon hatları yoğun şekilde kullanılmakta, çevrede artçı sarsıntılar devam etmektedir. Aile bireylerinizden biri kayıptır. Siz, afet çantanız ile güvenli bir alana ulaşmış durumdasınız.”

Yukarıdaki metne göre verilen soruları arkadaşlarınızla tartışarak cevaplandırınız.

1. Deprem sonrası güvenli bir bölgede ne yapmanız gerektiğini açıklayınız.

- Yetkililerin yönlendirmelerine uyarak güvenli bir şekilde beklemeli ve herhangi bir tehlikeden uzak durulmalıdır.
- Çevrede yeni tehlikeler (gaz kaçağı, çökme riski) oluşup oluşmadığı gözlemlenmelidir.
- Afet çantasındaki temel malzemeler ihtiyaç hâlinde kullanılmaktadır.

2. Telefon hatlarının yoğun şekilde meşgul edilmesinin kurtarma ekiplerine nasıl etkileri olabileceğini yazınız.

- Hayati tehlike yaşayan kişilere ulaşmak için gereken iletişim hatlarının meşgul edilmesi, kurtarma ekiplerinin hızlı müdahale etmesini engeller.
- Bu durum, kurtarma çalışmalarında gecikmelere ve daha fazla kayba yol açabilir.

3. Artçı sarsıntılar devam ederken binaya dönmek hangi riskleri taşır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

- Artçı sarsıntılar, hasar görmüş binaların çökmesine neden olabilir.
- Bu durum, hem bina içerisinde olanlar hem de çevresindekiler için ciddi can kaybı riski oluşturur.
- Dolayısıyla, yetkililer binanın güvenli olduğunu söylemeden içeriye girilmemelidir.

4. Aile bireylerinden birine ulaşamazsanız bu durumda nasıl davranmanız gerektiğini yazınız.

- Bölge dışındaki bir bağlantı kişisiyle iletişim kurularak durum hakkında bilgi paylaşılabilir.
- Yetkililere kayıp birey hakkında bilgi verilmelidir.
- Panik yapmadan yetkililerin yönlendirmelerine uygun şekilde hareket edilmelidir.

6. ÜNİTE ÖZETİ

Altıncı ünite olan Afetler ve Sürdürülebilir Çevre ünitesinde şunları öğrendik:

- Afetlerin tanımını, doğal ve beşerî kökenlerini, can ve mal kaybı açısından etkilerini,
- Dünya’da ve Türkiye’de afetlerle mücadelede iyi uygulama örneklerini (Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, AKUT, AFAD vb.),
- Afetlere karşı dirençli yaşam alanlarının temel ilkelelerini: sağlam zemin seçimi, yapı güvenliği, erken uyarı sistemleri ve toplum bilinci,
- Dirençli yaşam alanlarının afet sonrası toparlanmayı kolaylaştırma, can ve mal kayıplarını azaltma ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlama özelliklerini,
- Afet yönetimi sürecini: risk yönetimi (öncesi) ve kriz yönetimi (afet anı ve sonrası) şeklinde iki aşamada ele almayı,
- Risk yönetiminin zarar azaltma, hazırlık ve planlama adımlarını, kriz yönetiminin ise müdahale ve iyileştirme süreçlerini kapsadığını,
- Türkiye’de afet yönetiminde erken uyarı sistemleri, tatbikatlar, kentsel dönüşüm projeleri ve DASK gibi uygulamaların önemini,
- Afet bilinci kavramını, bireylerin ve toplumların afetlere hazırlıklı olması ve etkili müdahalede bulunabilmesi için gerekli adımları (afete hazırlık planı, afet çantası, toplu alan belirleme, iletişim stratejisi vb.),
- Afet sonrasında tahliye, yardım, güvenlik, iletişim ve gönüllülük gibi temel ilkeleri,
- Afetlerle mücadelede teknolojik çözümler, toplumsal dayanıklılık ve sürdürülebilir şehirleşme yaklaşımlarının kritik rol oynadığını öğrendik.

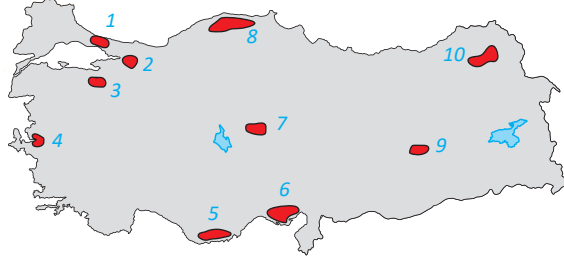
Örnek Cevap Anahtarı

1. E 2. B

Yazılı Sınav - 3

1. Yeryüzü şekilleri, beşerî ve ekonomik faaliyetler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Dağlık ve engebeli alanlarda tarım faaliyetleri genellikle sınırlıdır. Bu alanlar daha çok hayvancılık ve ormancılık için uygundur. Düzlük ve alçak araziler, tarım ve yerleşim için daha uygundur. Bu özelliğe sahip yerlerde nüfus yoğunluğu genellikle daha yüksektir. Yüksek rakımlı dağlık alanlarda ise yaylacılık, kış turizmi, kayak merkezleri ve doğa sporları gibi faaliyetler öne çıkar. Deniz kıyısına yakın alanlar ise liman faaliyetleri, balıkçılık ve ticaret gibi ekonomik faaliyetlere olanak tanır. Dağlık bölgelerde zengin maden yataklarının varlığı nedeniyle madencilik faaliyetleri yoğunlaşabilir. Sonuç olarak, yeryüzü şekilleri hem insanı ve yerleşim alanlarını hem de ekonomik gelişmeleri doğrudan etkileyen doğal bir faktördür.

Yukarıdaki açıklamalardaki altı çizili beşerî ve ekonomik faaliyetleri haritadaki taranmış alanların yeryüzü şekli özelliklerini dikkate alarak aşağıdaki tabloda uygun yerlere yazınız. Haritaya uygun numaraları yerleştiriniz.

1. İstanbul Boğazı	Ticaret	6. Çukurova	Tarım
2. Sakarya çevresi	Nüfus yoğun	7. Kırşehir	Yerleşim
3. Bursa - Uludağ	Kış turizmi	8. Kastamonu yöresi	Ormancılık
4. İzmir Körfezi	Liman faaliyetleri	9. Maden ve Guleman ilçeleri (Elazığ)	Madencilik
5. Taşeli Platosu	Yaylacılık	10. Erzurum Kars Platosu	Hayvancılık

2. İnsanın doğa üzerinde derin ve kalıcı etkiler bıraktığı bir çağ olarak tanımlanır.

Bu çağ, özellikle sanayi devriminden itibaren hızlanan çevresel değişiklikleri tanımlar ve insan faaliyetlerinin gezegenin iklimi, biyosferi, jeolojisi ve ekosistemleri üzerinde önemli izler bıraktığını vurgular.

- a. Bu çağa ne ad verilir?

Antroposen

- b. Bu çağda insanın yeryüzünü şekillendirdiğinin kanıtlarına Türkiye'den ve Dünyadan birer örnek veriniz.

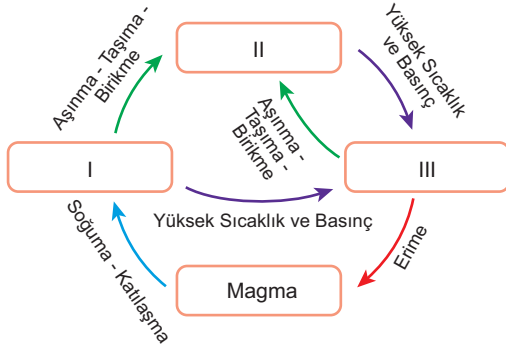
İstanbul'daki Maltepe Sahil Parkı

Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Dubai Palmiye Adası

3. Aşağıdaki tabloda verilen kıyı tiplerinin nasıl oluştuğunu açıklayınız. Görüldüğü ülkelere ikişer örnek veriniz.

Fiyortlu kıyı	Buzul vadilerinin yükselen deniz sularının altında kalması sonucu oluşur. Norveç, Şili
Liman kıyı	Kıyı okları ve kıyı kordonlarıyla önü kapanmış kıyılardır. Ukrayna, Türkiye
Dalmaçya tipi kıyı	Kıyıya paralel uzanan dağların arası deniz sularıyla dolar. Dağlar denizin içinde ada hâlinde kalır. Türkiye, Hırvatistan
Enine kıyılar	Dağlar kıyıya dik uzandığı için kıyı şeridi çok girintili çıkıntılıdır. Ege kıyılarımız ve Kuzeybatı İspanya

1.

Yukarıdaki kayaç döngüsü şemasında boş bırakılan yerlere hangi kayaç oluşum türleri yazılabilir?

	I	II	III
A)	Tortul	Metamorfik	Katılaşım
B)	Metamorfik	Tortul	Katılaşım
C)	Katılaşım	Tortul	Metamorfik
D)	Metamorfik	Katılaşım	Tortul
E)	Tortul	Katılaşım	Metamorfik

2. Magma, yeryüzüne doğru yükselirken bazen üstteki katmanları aşamadığından yeryüzüne ulaşamaz; yeryüzüne yakın yerlerde yavaş yavaş soğuyarak katılaşır ve magmatik derinlik kayaçları oluşur.

Bu tür kayaçlar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Gabro B) Granit C) Siyenit
D) Diyorit E) Obsidyen

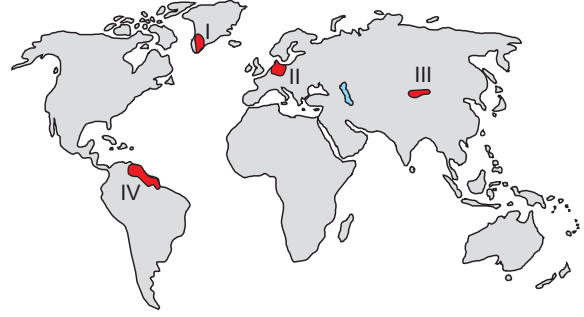
3. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

Bu alanların hangisinde kalker kayaçlarının kimyasal çözünmeye uğraması sonucu oluşan mağara, kanyon vadisi, dolin, lapya, uvala gibi şekiller yaygın olarak görülür?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

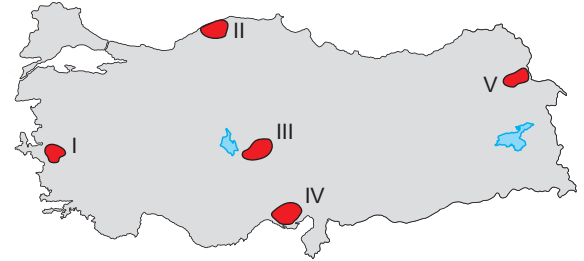
4. Bir yerde görülen iklim özelliği kayaçların aşınma ve çözünme süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Söz gelimi nemli ve yağışlı iklim bölgelerinde yeterli sıcaklık koşulları da varsa kayaçlar kimyasal yollarla çözünmeye uğrar.

Haritadaki numaralandırılmış alanların hangisindeki kayaçların bu süreci yaşama olasılığı daha fazladır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Volkan tüflerinin bazalt kayaçlarıyla bir arada bulunduğu bölgelerde, yağmur ve sel sularının tüfleri aşındırmasıyla peribacaları oluşur. Bazaltlar adeta bir şapka gibi tüflerin üzerine örter ve kule biçimli garip şekiller meydana gelir.

Bu şekillere haritadaki numaralandırılmış alanların hangisinde rastlanır?

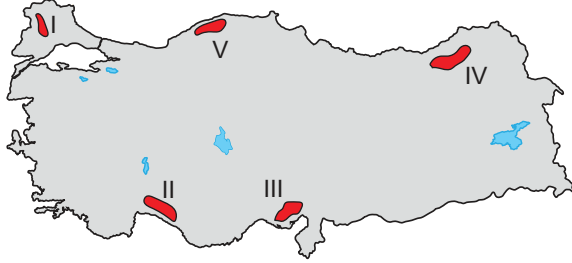
- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Yer kabuğunun içerisindeki çatlak ve boşluklara sokulan magmanın yüzeye ulaşamaması ve bu alanlarda soğumasıyla batolit, lakolit, sill ve dayk adı verilen yer şekilleri oluşur. Bu şekiller üstteki tortulların zamanla aşınmasıyla yeryüzüne çıkar.

Bu tür yer şekillerinin yapısında aşağıdaki kayaç türlerinden hangisinin bulunması beklenmez?

- A) Siyenit B) Kalker C) Diyorit
D) Granit E) Gabro

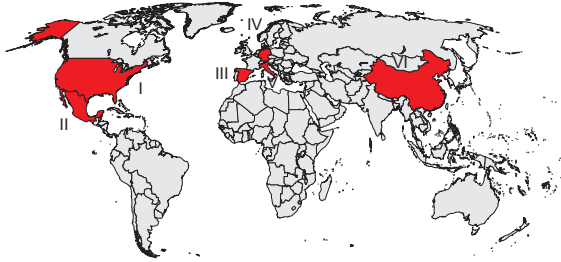
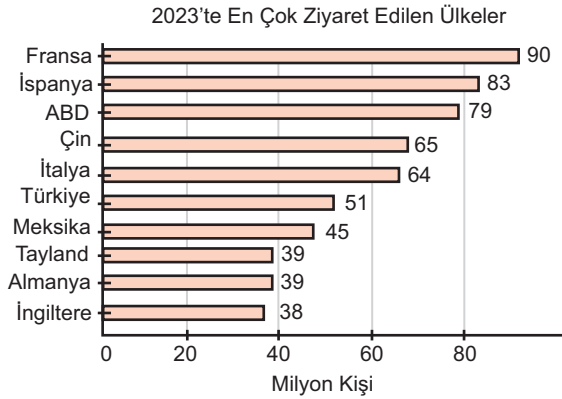
6. Arazi kullanım haritalarında Türkiye'deki dağlık alanlar, orman alanları, tarım alanları, meralar ve hayvancılık yapılan alanlar farklı renklerde gösterilir.

Buna göre yukarıdaki haritada numaralandırılarak gösterilen alanlardan hangilerinin arazi kullanım haritasında orman alanları içerisinde gösterilmesi beklenmez?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

7. Aşağıdaki grafikte 2023 yılında turistler tarafından en çok ziyaret edilen ilk 10 ülkeye ait veriler gösterilmiştir.

Grafikteki mekânsal verilerin haritaya aktarılması durumunda, haritadaki numaralandırılmış ülkelerden hangilerini ziyaret eden turist sayısının 60 milyondan az olduğu söylenir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) IV ve V E) V ve VI

8. Mekânsal bilgi teknolojileri kullanılarak mekânsal veriler haritalara aktarılırken çizgi, alan ya da nokta sembolleri kullanılır.

Buna göre haritadaki

- I. Amazon, Orinoko ve Parana nehirleri,
II. Amazon yağmur ormanları,
III. Rio de Janeiro, Buenos Aires ve Lima şehirleri

unsurlarının gösterilmesinde kullanılan sözü edilen semboller aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III
A)	Nokta	Alan	Çizgi
B)	Alan	Nokta	Çizgi
C)	Çizgi	Nokta	Alan
D)	Alan	Çizgi	Nokta
E)	Çizgi	Alan	Nokta

9. Meteorolojik verilerin analiz edilmesiyle oluşturulan hava durumu haritaları insanların günlük yaşamlarında kullanabilecekleri tematik haritalardır.

Bu haritalarda aşağıdaki mekânsal verilerden hangisiyle ilgili bilgilere ulaşamaz?

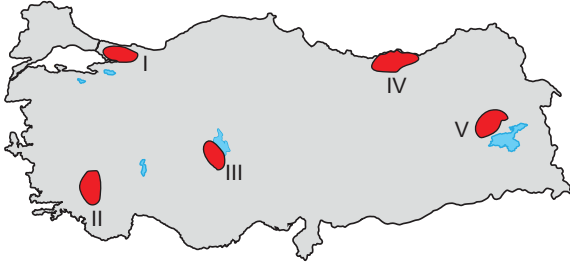
- A) Sisli zaman aralığı B) Rüzgâr hızı ve yönü
C) Sıcaklık ortalaması D) Jeolojik yapı
E) Bulutluluk oranı

Cevap Anahtarı

1. C 2. A 3. C 4. A 5. B 6. B 7. C 8. E 9. D

5.

Yukarıdaki Türkiye haritasında sanayileşme ve ortaya çıkardığı sorunlar üzerine örnek olay incelemesi yapılmasıyla ilgili bir çalışma için hangi alan daha iyi bir örnek oluşturur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Coğrafi bakış, özellikle insan ve çevre arasındaki etkileşimleri dikkate alan bir bakış açısı sunmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu bakış açısıyla doğrudan ilgili değildir?

- A) Marmara Denizi'ndeki kirliliğin nedenlerinin araştırılması
B) Türkiye'de mera hayvancılığında süt verimini artırma yöntemleri
C) Sanayileşmeye bağlı olarak yoğun göç alan illerdeki sosyokültürel sorunlar
D) Türkiye'nin uzayla ilgili uluslararası araştırma projelerine destek vermesi
E) Deprem riski yüksek olan illerde alınabilecek önlemlerin değerlendirilmesi

7. "Tanzanya sıcak iklim kuşağında olmasına rağmen, ülkedeki Kilimanjaro Dağı çok yüksek olduğundan buzul vardır." diyen bir coğrafyacı örnek olay incelemesi yaptığına göre, bu bilgiyle aşağıdakilerden hangisinin cevabını vermiş olmaktadır?

- A) Nasıl oluştu?
B) Neden orada?
C) Neden önemli?
D) Çevreye etkisi ne?
E) Ne zamandan beri orada?

8. Türkiye, büyük bir deprem kuşağında yer almaktadır ve bu durum, coğrafi bakış açısından dikkatlice incelenmesi gereken bir konuya işaret eder. Anadolu Yarımadası'ndaki tektonik hareketler, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yüksek deprem risklerini beraberinde getirir. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirler, bu risklerle doğrudan yüzleşmektedir. Coğrafi bakış, bu risklerin hem doğal hem de insan kaynaklı faktörlerle ilişkisini analiz eder.

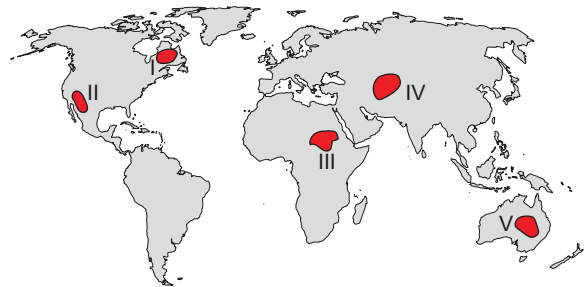
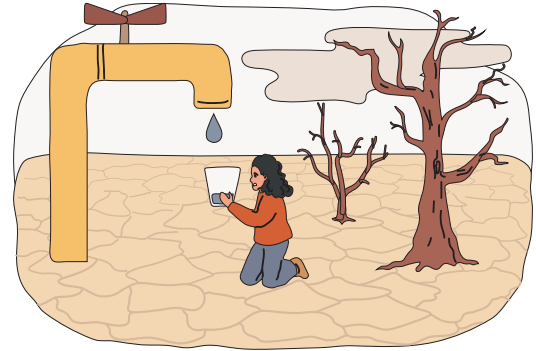
Bu açıklamada

- I. coğrafi olayın nedeni,
II. coğrafi olayın yaşanma riski olan yerler,
III. coğrafi olayın küresel bağlantıları
IV. coğrafi olaydan etkilenen insan sayısı

özelliklerinden hangileriyle ilgili bilgilere değilmiştir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

9. Aşağıda coğrafya dersinde örnek olay incelemesinde kullanılacak bir görsel verilmiştir.

Haritadaki numaralandırılmış alanlardan hangisi örnek olayın yaşanabileceği yerler arasında sayılamaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Cevap Anahtarı

1.C 2.E 3.D 4.E 5.A 6.D 7.B 8.E 9.A